

європейської вищої освіти та її забезпечення полягає у сприянні мобільності освіти, у рамках якої студентам повинні забезпечуватися доступ та можливість отримання освіти та практичної підготовки, а особливості юридичної професії позначаються на специфіці навичок, які необхідно набути під час навчання: 1) система знань про право і державу, механізми їх організації, процеси функціонування, особливості сприйняття особистістю та суспільством; 2) знання діючого законодавства, норм матеріального права та, особливо, процесуального права; 3) формування правового мислення, здібностей пов'язувати фактичні обставини із законом і на його основі пропонувати вирішення життєвих ситуацій; 4) уміння складати документи юридичного характеру, давати поради, консультувати з правових питань. Іншими словами, як акцентує на це увагу С.В. Ківалов, головний плюс європейських стандартів – у їхній раціональності, коли навантаження робиться на професійні навички [3].

Таким чином, програма навчання у юридичній клініці доповнює стандартну юридичну освіту, даючи неоціненний практичний досвід студентам, які спочатку освоюють теорію, а вже потім усвідомлюють, де вони можуть застосувати свої знання. Робота в юридичній клініці найчастіше ставить перед студентом складну життєву ситуацію та пропонує йому її вирішити. У процесі вирішення він сам починає розуміти, яких знань виявляється недостатньо, а отже, процес навчання починає рухатися від практики до теорії, а потім навпаки, але вже на вищому рівні.

Бібліографічні посилання:

1. Савелова Ю.М. Поняття «Юридичної клінічної освіти» в Україні. *Науково-практична Інтернет-конференція 05.03.2013 р.*
2. Кормич Л.И. Юридическое образование. Проблемы и перспективы. *Актуальні проблеми політики : зб. наук, праць. Вип. 17, 2003 р. С. 20.*
3. Лоджук М.Т. Юридичні клініки в Україні: освіта та правова допомога: *монографія*, 2015. 328 с.

Кулініч Ольга Олександрівн,
доцент кафедри
загальноправових дисциплін,
кандидат юридичних наук
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сучасний розвиток громадянського суспільства та держави характеризується високим рівнем індивідуалізації і, як наслідок, впливає на формування юридичної еліти, здатної ефективно забезпечити реалізацію,

охорону та захист прав і свобод людини і громадянина та правового розвитку усієї соціальної спільноти. Для вирішення зазначеної проблеми актуальним питанням є підвищення якості підготовки майбутніх фахівців-юристів, оскільки сучасний навчальний процес переобтяжений теоретичною інформацією і лише частково сприяє практичній підготовці здобувачів вищої освіти. Одним з ефективних способів вирішення цієї проблеми є розвиток юридичної клінічної освіти у закладах вищої освіти юридичного профілю.

Значний внесок у дослідження юридичних клінік України та іноземних держав здійснили у наукових працях вітчизняні і зарубіжні вчені, серед яких: С. Алексєєв, В. Андрущенко, М. Аракелян, О. Бандурка, В. Бігун, К. Вітман, М. Вітрук, В. Головченко, С. Гончаренко, М. Дамірлі, О. Джужі, В. Дудченко, В. Журавський, В. Завальнюк, О. Зайчук, С. Ківалов, В. Ковальський, М. Козюбра, А. Колодій, В. Копейчиков, О. Копиленко, С. Корецький, А. Кормич, Л. Кормич, М. Кравчук, Н. Крестовська, А. Крижанівський, В. Личко, М. Марченко, О. Мурашин, В. Нерсисянц, Ю. Оборотов, М. Орзіх, Н. Оніщенко, Ю. Полянський, П. Рабінович, В. Сирих, О. Скакун, Є. Федик, Л. Шевченко, Ю. Шемшученко, Д. Ягофаров та ін. Предметом дослідження науковців була організація діяльності юридичних клінік у різних країнах. Однак для підвищення якості їх функціонування, особливого значення набуває дослідження сучасних міжнародно-правових стандартів юридичної клінічної діяльності з метою імплементації найкращого досвіду в Україні.

Юридична клінічна наука охоплює собою функціонування юридичної школи, програми надання послуг клієнтам та здобуття практичного правового досвіду для студентів закладів вищої юридичної освіти. Зазвичай юридичною клінікою керують викладачі закладів вищої юридичної освіти [7, с. 83]. Як правило, юридичні клініки функціонують на безоплатній основі та виникли як методика практичного навчання здобувачів вищих навчальних закладів юридичного спрямування.

Загалом, діяльність юридичних клінік ґрунтується на принципах верховенства права, законності, об'єктивності, гуманізму, безоплатності надання правової допомоги, конфіденційності, компетентності та добросовісності у виконанні студентами-консультантами своїх обов'язків, уникнення конфлікту інтересів, домінантності інтересів клієнта, повного інформування відвідувачів про правила роботи юридичної клініки, практичної орієнтованості отриманих знань, доступності викладення правового матеріалу, орієнтації на формування конкретних вмінь та навичок [6]. Зазначені вище засади входять до Стандартів юридичної клінічної діяльності в Україні, формування яких відбулось під впливом європейських мінімальних вимог до моделі організаційної структури юридичних клінік закладів вищої освіти.

Для підвищення ефективності юридичної клінічної діяльності в Україні, особливого значення набуває теоретико-правовий аналіз зарубіжного досвіду їх функціонування. Сьогодні юридичні клініки при

юридичних факультетах провідних міжнародних навчальних закладів стали невід'ємною ланкою існуючого структурованого університетського механізму, обов'язковою частиною навчального курсу, який студенти мають засвоїти.

Так, сьогодні у Польщі існує 25 юридичних клінік. Щороку майже 2 тис студентів під наглядом понад 350 викладачів розглядають близько 12 тис справ. Робота клінік розподілена на підрозділи: цивільний, адміністративний, трудовий, кримінальний, міжнародний, підрозділ прав біженців та прав жінок. Робота студентів включає у себе письмові висновки, письмові заяви, апеляції, претензії, скарги. Вступ до клінічної роботи включає лекції та семінари, присвячені таким питанням, як правова етика, психологія спілкування з клієнтами. Студенти також зустрічаються з практиками, які пояснюють усі проблеми роботи з людьми, які шукають доступу до правосуддя. Після вступного навчання студенти розподіляються на різні секції, які контролює принаймні один викладач факультету [1].

Юридичні клініки у США сьогодні існують майже в усіх університетах, які готують юристів. Як правило, вони мають певну спеціалізацію та інтегровані у навчальний процес як форма навчального курсу і одночасно практики. Клініки організують роботу на методах і важливості юридичної клінічної освіти, а також відстоюванні інтересів юридичних клінік перед керівництвом вищих навчальних закладів [4, с. 41]. Сьогодні юридичні клініки у США здобули значного розповсюдження завдяки їх ефективності під час здобуття теоретичних знань з юриспруденції. Клініки розглядаються як освітній метод, який забезпечує можливість здобуття практичних навичок під час надання юридичних послуг реальним особам, які потребують такої допомоги.

У Великій Британії розвиток юридичної клінічної освіти відбувався значно повільніше, ніж у США. Спочатку юридична освіта мала суто академічний характер, оскільки роль вищого навчального закладу зводилася до передачі студентам теоретичних знань, а не до їх професійної підготовки до професійної практичної діяльності [3]. У 1994 році було створено Організацію клінічної юридичної освіти (CLEO), яка проводить щорічні загальнодержавні заходи з розвитку юридичної освіти і впровадження методів юридичної клінічної освіти, допомагає фінансово у здійсненні наукових досліджень та тренінгових програм для своєї спільноти. Створення організації звісно мало позитивний вплив на розвиток юридичної клінічної освіти, але найбільш позитивна динаміка запровадження клінік спостерігається після скасування консервативної позиції Асоціації юристів щодо освіти.

Шлях для появи юридичних клінік у Німеччині відкрила редакція 2008 року параграфа 6 Закону про правничі послуги [2]. Відповідно до цього закону було дозволено неоплачувані юридичні послуги, не пов'язані з наймом, зокрема позасудові консультації студентів під керівництвом професорів вищих навчальних закладів.

На основі зазначеного вище зарубіжного досвіду функціонування юридичних клінік, можна зазначити, що формування правових стандартів їх діяльності – складний та довготривалий процес. На думку В. Лісіцина, юридичні клініки у своєму розвитку проходили ряд обов'язкових етапів: 1) організаційний, 2) підготовчий; 3) робочий; 4) модернізаційний [5, с. 6]. У рамках першого етапу приймалося рішення про створення юридичної клініки, розроблялася та затверджувалася установча документація здійснювався набір персоналу тощо. На робочому етапі вироблялися алгоритми дій персоналу в цілому – від надходження дзвінка клієнта до схеми роботи по окремих категоріях справ, а до модернізаційного етапу приступали ті юридичні клініки, які уже мали певний досвід роботи. Лише після проходження усіх етапів юридична клініка може аналізувати ефективність роботи, а також визначати позитивні та негативні фактори організації її діяльності.

Сьогодні значення юридичних клінік при закладах вищої освіти зміцнено шляхом: співпраці з міжнародними і національними фондами та іншими асоціаціями; реалізації принципу вузької спеціалізації, що перетворило їх на структури, подібні до недержавних організацій; підтримки юридичної клінічної освіти університетами; становлення юридичної клінічної освіти як невід'ємної практики університетських обмінів та програм підвищення кваліфікації тощо.

Отже, становлення та розвиток юридичної клінічної діяльності становить складний процес організації практичного навчання здобувачів вищої освіти юридичного профілю, який організовується шляхом надання юридичних консультацій особам, які потребують правової допомоги. Для підвищення ефективності їх роботи розроблено мінімальні вимоги – Стандарти функціонування юридичних клінік, які було сформовано на основі міжнародного досвіду їх роботи.

Одним із фундаментальних принципів роботи юридичних клінік у світі є принцип гласності, відкритості та компетентності, оскільки здобувачі під керівництвом науково-педагогічних працівників надають юридичні послуги у реальних справах. Розвиток цих засад в Україні безперечно матиме позитивне значення для розвитку юридичної клінічної освіти в Україні, оскільки підвищать їх авторитетність не тільки серед громадськості, але й серед закладів вищої освіти як дієвий метод практичного навчання здобувачів вищої освіти та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Бібліографічні посилання:

1. History and activity of the legal clinics in Poland. FUNDACJA UNIWERSYTECKICH PORADNI PRAWNYCH : офіційний вебсайт. URL: <http://www.fupp.org.pl>

2. McKay, Leanne. State-Sponsored Legal Aid Schemes. International Network to Promote the Rule of Law, December 2015. URL: <https://gsdrc.org/document-library/toward-a-rule-of-law-culture-exploring-effectiveresponses-to-justice-and-security-challenges/>

3. Open Society Justice Initiative. Legal Aid In Europe: Minimum requirements under International Law, April 2015. URL: <https://www.justiceinitiative.org/publications/legal-aid-europe-minimum-requirements-underinternational-law>
4. Галай А. Становлення юридичної клінічної освіти в Україні та у деяких інших країнах світу. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4. С. 39-48.
5. Лисицын В.В. Юридическая клиника – эффективная модель подготовки современного юриста в условиях специализированного вуза. *Судья*. 2008. № 10. С. 6.
6. Стандарти діяльності юридичних клінік в Україні, схвалені Всеукраїнським З'їздом Асоціації юридичних клінік України від 19 червня 2014 року. URL: <https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2017/07/standarti-diyalnosti-yuridichnikh-klinik-ukrajini.pdf>
7. Хорошковська В.С. Особливості становлення та розвитку юридичної клінічної науки в Україні. *Правова позиція*. 2021. № 4 (33). С. 82-87.

Купін Арнольд Павлович,
доцент кафедри конституційного,
адміністративного та трудового права,
кандидат юридичних наук, доцент
(*Національний університет
«Запорізька політехніка»*)

ЗАСАДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ДОГОВОРАМИ ПРО НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Сучасний стан і перспективи здійснення цивілізаційного вибору України передбачає виконання безлічі умов на шляху до процесу євроінтеграції, яка у системі зовнішньо політичних пріоритетів посідає особливе місце. Одним із визначальних аспектів такої інтеграції є формування ефективної системи та належного формування інституту адвокатури, що сприятиме розвитку демократії та дотриманню принципів верховенства права, оскільки це головні засади членства у Європейському Союзі.

Питання організації і діяльності інституту адвокатури, зокрема, у сфері відповідальності адвоката перед клієнтом набувають неабиякої актуальності та важливості в контексті відповідності законодавства України нормам і стандартам Європейського Союзу.

Проблемами організації інституту адвокатури і його діяльності у країнах Європейського Союзу займалися безліч юристів-науковців та практиків, особливої уваги це питання зазнало у середовищі адвокатського самоуправління. Перспективи вирішення питання відповідальності адвокатів обговорювалися на різних рівнях, вагомий внесок зробили зарубіжні і